Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Asiantuntijalausunto 144/2024

Airi Kulmala

9.12.2024

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asia: HE 189/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi ympäristönsuojelulakia (YSL), jätelakia (JL) ja ympäristövahinkorahastosta annettua lakia. Muutokset liittyvät pääosin lumen kaatamiseen mereen, ilmoituksenvaraisen eläinsuojan tai sitä pienemmän eläinsuojan yhteyteen perustettavan biokaasulaitoksen hyväksymiseen YSL:n mukaisessa ilmoitusmenettelyssä sekä ilmoituksenvaraisissa biokaasulaitoksissa pidettävään jätekirjanpitoon. Lisäksi esityksellä pantaisiin täytäntöön vedyn tuotantoa sekä jätteen kaasutusta ja pyrolyysiä koskevat teollisuuspäästödirektiivin (IED) muutokset ja tästä edelleen johtuvat muutokset ympäristövahinkorahastosta annettuun lakiin. MTK käsittelee lausunnossaan pääasiassa biokaasulaitoksiin liittyviä kysymyksiä.

Biokaasulaitokset

YSL:n soveltamisessa ja tulkinnassa on ollut epäselvyyksiä tilanteissa, jossa biokaasulaitos perustetaan ilmoituksenvaraisen eläinsuojan yhteyteen. Biokaasulaitoksia koskevalla muutoksella pyritään selkeyttämään tilannetta. Muutos tukisi myös pääministeri Orpon hallitusohjelman biokaasun tuotantoa edistävien kirjausten toteutumista.

MTK pitää tervetulleena tavoitetta selkeyttää oikeustilaa ja keventää menettelyä ilmoituksenvaraisten eläinsuojien yhteyteen perustettavien biokaasulaitosten osalta. Selkeyttämistavoitteesta huolimatta eri tilanteissa sovellettavia toimintamalleja jää kuitenkin vielä useita erilaisia.

Esityksen mukaan ilmoituksenvaraisen eläinsuojan tai sitä pienemmän eläinsuojan yhteyteen perustettavat biokaasulaitokset voitaisiin jatkossa tietyin edellytyksin käsitellä ympäristönsuojelulain 10 a luvun ilmoitusmenettelyssä. Kyseeseen tulevat laitokset, jotka käsittelevät ko. eläinsuojassa syntynyttä lantaa sekä tiettyjä muita jätteitä. Laitos voisi käsitellä myös maa- ja metsätaloudessa syntyvää ympäristölle ja terveydelle haitattomasta luonnonaineksesta koostuvaa jätettä kuten nurmea. Käymälävesien käsittely olisi kiellettyä. HE:ssä jää epäselväksi, miten ilmoitusmenettelyssä sovelletaan eläinsuoja-asetusta (VnA 138/2019) tilanteissa, joissa tilan eläinsuoja on ilmoituksen varaista eläinsuojaa pienempi, mutta tila kuitenkin rakentaa biokaasulaitoksen ja hyödyntää esimerkiksi nurmea syötteenä.

Biokaasulaitokselta ei lähtökohtaisesti edellytettäisi erillistä ilmoitusta, vaan eläinsuojan ilmoitusta muutettaisiin. Tiloilla käytössä olevat biokaasulaitokset ovat usein valmiita pakettiratkaisuja, joiden toiminnassa ei ole suurta tapauskohtaista vaihtelua. Laitoksen ympäristövaikutukset riippuvat kuitenkin myös laitoksen käyttötavasta ja sijoittamisesta. Ilmoituspäätöksessä tulisikin esityksen mukaan kiinnittää erityistä huomiota syötteiden riittävän pitkään viipymään laitoksessa, laitoksen huoltamiseen sekä jätteiden ja mädätteen varastointiin. Lisäksi laitoksille tulisi JL:n mukainen jätteiden kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuus. MTK kannattaa esitystä, sillä eläinsuoja biokaasulaitoksineen on toiminnallinen kokonaisuus, jolloin myös uusi ilmoitus tai sen muutos on hyvä ratkaista yhtenä kokonaisuutena.

Esityksen mukaan ympäristöluvanvaraisen eläinsuojan yhteyteen perustettavat biokaasulaitokset ja eläinsuojasta erilliset biokaasulaitokset säilyisivät luvanvaraisina.

Vaihtoehtona ilmoitusmenettelylle on arvioitu rekisteröintimenettelyä. HE:n mukaan menettely edellyttäisi, että ympäristönsuojeluvaatimuksista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tällöin toimintaa koskevat määräykset olisivat toiminnanharjoittajien tiedossa jo etukäteen, mutta määräyksissä ei olisi mahdollista ottaa huomioon alueellisia erityispiirteitä, mikä voi johtaa joissakin tilanteissa kohtuuttomiin vaatimuksiin. Lisäksi ongelmana on, ettei rekisteröintimenettelyssä tehdä viranomaisharkintaa tai anneta määräyksiä toiminnalle eikä rekisteröinnistä voi valittaa. Näiden syiden vuoksi menettelyä ei katsottu sopivaksi. MTK yhtyy tähän näkemykseen. Lisäksi erillisen rekisteröintimenettelyn käyttö lisäisi byrokratiaa verrattuna siihen, että asia ratkaistaan eläinsuojan ilmoituspäätöksen osana tai eläinsuojan ilmoituksen muutoksena. Mikäli biokaasulaitos rakennetaan olemassa olevan eläinsuojan yhteyteen, niin biokaasulaitoksen rekisteröinti aiheuttaisi todennäköisesti myös eläinsuojan ilmoituspäätöksen muutostarpeen, kun lannankäsittelyssä tapahtuu oleellisia muutoksia.

Yhtenä sääntelyvaihtoehtona on selvitetty sitä, että ilmoituksenvaraisissa biokaasulaitoksissa saisi käsitellä myös muilta tiloilta tuotuja eläinsuojatoimintaan liittyviä syötteitä. Tämä edellyttäisi kuitenkin eläinsuoja-asetuksessa esitettyjen etäisyysvaatimusten tarkastelua uudelleen ja johtaisi todennäköisesti sääntelyn monimutkaistumiseen ja lisääntymiseen. MTK yhtyy perusteluun, mutta jää miettimään, miten tilanne eroaa siitä, että toisilta tiloilta saa kuitenkin ottaa vastaan maa- ja metsätaloudessa syntyvää luonnonaineksesta koostuvaa jätettä sekoitettavaksi lannan sekaan biokaasuprosessissa käsiteltäväksi.

Sääntelyn selkeyttämiseksi olisi mahdollista myös säätää kaikki ilmoituksenvaraisen eläinsuojan ja biokaasulaitoksen yhdistelmät käsiteltäväksi kunnan ympäristölupamenettelyssä riippumatta siitä, mistä syötteet (alle 20 000 t) tulevat. Mallin etuna olisi selkeys ja yksinkertaisuus. Tällöin biokaasulaitokset, jotka käsittelevät vain oman eläinsuojan lantaa, eivät saisi ilmoitusmenettelyn hyötyjä eli rajattua käsittelyaikaa ja mahdollisesti alhaisempaa käsittelymaksua.

MTK katsoo, että lupakäsittelyn tulisi olla myös mahdollinen tilan niin halutessa ilman, että toiminnanharjoittaja mitoittaa toiminnan kapasiteetin suunnitteluvaiheessa lupakynnyksen ylittäväksi. Kaikki tilat eivät ole tyytyväisiä eläinsuojien ilmoitusmenettelyyn vaan toivovat enemmän lupamenettelyssä mahdollista tapauskohtaista harkintaa. Kun tilojen toiminta monimuotoistuu, niin tapauskohtaisen harkinnan merkitys korostuu. Joka tapauksessa myös kunnissa voi tulla lupakäsittelyyn eläinsuoja-biokaasulaitosyhdistelmiä, jos toiminta edellyttää lupaa esimerkiksi naapuruussuhteista annetun lain (26/1920) perusteella.

Lupamenettelyssä olisi myös tilan omien biokaasuprosessiin käytettävissä olevien syötemäärien muuttuessa helpompi siirtyä vastaanottamaan vastaavia syötteitä tilan ulkopuolelta jopa ilman luvan päivittämistä, jos haitalliset ympäristövaikutukset eivät lisäänny. Ehdotuksessa jää epäselväksi, sopiiko ehdotettu ilmoitusmenettelymalli tilanteisiin, jossa tilan peltoviljely, kotieläintuotanto ja/tai biokaasutoiminta on yhtiöitetty tai myöhemmin jaetaan omiksi yksiköiseen, vaikka kyse on toiminnallisesta kokonaisuudesta. Biokaasulaitokselta vaaditaan kuitenkin ympäristölupa, jos syötemäärä on vähintään 20 000 tonnia, vaikka eläinsuoja olisi ilmoitusmenettelyssä. Lisäksi esimerkiksi ilmoitusmenettelyssä tilalla, jolla biokaasuprosessin syötteenä on vähemmän lantaa (vähemmän eläimiä) suhteessa nurmimassaan, ovat vaadittavat etäisyysvaatimukset pienemmät kuin tilalla, jolla raaka-ainesuhteet ovat toisin päin. Hajupäästöjen näkökulmasta tilojen välillä ei ole välttämättä suurta eroa, mutta vaadittavissa etäisyysvaatimuksissa ero voi olla huomattava. Lisäksi epäselväksi jää, mahdollistaako ilmoitusmenettely esimerkiksi ranta-alueiden ruovikon ja muun kasvillisuuden hyödyntämisen, koska kyse ei ole maa- ja metsätaloudessa syntyvästä raaka-aineesta.

Muut ehdotukset

MTK kannattaa lumen mereen kaatamisen lopettamista. IED:n päivityksestä johtuviin vedyn tuotantoa sekä jätteen kaasutusta ja pyrolyysiä koskeviin muutoksiin MTK:lla ei ole lisättävää. Muut muutokset ovat lähinnä teknisluonteisia tai säädöksiä selkeyttäviä.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Airi Kulmala
asiantuntija, ympäristö